

In het begin van mijn loopbaan als geschiedenisdocent gaf ik les aan een gymnasium 2-klas. Dat bleek een zware opgave. Ik kreeg de leerlingen slecht aan het werk.

Ze waren nauwelijks te motiveren, ze vonden mijn opdrachten snel vervelend en het boek saai. Als beginnend docent miste ik nog de vaardigheid om hen te motiveren. Daarom ging ik op zoek naar uitdagende opdrachten en werkvormen.

In het Schoolblad van de Abop (nu AOB) las ik over 'puzzelgroepjes'. Met die werkvorm ging ik aan de slag. In de loop van de tijd heb ik hem wat bijgewerkt. De naam is nu 'experts'.

HANNEKE TUITHOF

Iedere leerling een eigen puzzelstukje

De werkvorm 'experts' als alternatief voor de klassikale les

Bij de werkwijze 'puzzelgroepjes' verdeelt de docent de leerstof van een hoofdstuk in stukken. Elke leerling krijgt een eigen deel te bestuderen. Vervolgens krijgt een groepje leerlingen een gezamenlijke opdracht. Hiervoor moeten ze alle informatie gebruiken. Elke leerling heeft dus een stukje van de puzzel en ze hebben elkaar nodig om de opdracht te maken. Ik heb deze werkvorm gebruikt bij een paragraaf over de

Verlichting. Iedere leerling bestudeerde een van de kenmerken. Aan het einde moesten ze gezamenlijk uitleggen wat de Verlichting inhoudt en beoordelen of een uitspraak typisch is voor de Verlichting. Bij mijn leerlingen

oogste de werkwijze succes. Ze gingen hard aan de slag en wilden alles noteren in hun schrift. Ik had ze nog nooit zo geconcentreerd en gemotiveerd zien werken.

Toen ik me later in literatuur ging verdiepen, begreep ik waarom een dergelijke opdracht mijn leerlingen kon motiveren. Bij deze werkvorm wordt de wederzijdse afhankelijkheid heel duidelijk vormgegeven. Leerlingen hebben elkaar nodig. Ook de individuele aanspreekbaarheid is evident. Iedere leerling beschikt over een eigen deel van de informatie. En men leert het meest door iets aan anderen uit te leggen. Vanaf toen heb ik deze werkvorm in allerlei klassen regelmatig gebruikt. Tegenwoordig wordt hij 'experts' genoemd.

In sommige schoolmethodes zijn vormen van samenwerkend leren verwerkt, waaronder experts. Jammer genoeg blij-

ken de gebruikers juist deze niet zo vaak in hun lessen toe te passen. De werkvorm is echter heel geschikt voor het vak geschiedenis. Leerlingen zijn namelijk gedwongen informatie in eigen woorden samen te vatten en er met elkaar over te praten. Bovendien heeft iedere leerling een eigen invalshoek. Bij deze werkwijze kan blijken hoezeer een antwoord bepaald wordt door beschikbare bronnen of informatie. Een bepaalde persoon of stroming uit de geschiedenis kan niet begrepen worden zonder de context van tijd of plaats. Bovendien kan de docent met deze werkvorm tijd uitsparen, doordat je informatie of stof verdeelt.

HANNEKE TUITHOF IS VAKDIDACTICA GESCHIEDENIS BIJ HET IVLOS VAN DE UNIVERSITEIT UTRECHT.

Een voorbeeld

De opdracht wordt gedaan in groepen van vier.

Nummer 1 is de voorzitter die zorgt dat iedereen aan het woord komt.

Nummer 2 schrijft het gezamenlijke antwoord op een uitgedeeld blad.

Nummer 3 stelt vragen aan de docent indien nodig.

Nummer 4 bewaakt de tijd.

Opdracht:

- A Lees eerst samen de hele opdracht goed door.
- B Iedereen moet informatie zoeken in het hoofdstuk over Latijns Amerika. In paragraaf drie en vier worden de gevolgen van de kolonisatie van Mexico besproken. (Zie bijvoorbeeld *Sfinx* voor de tweede fase hoofdstuk 1) Jullie verdelen dat zo:
Nummer 1 zoekt de politieke gevolgen van de kolonisatie op.
Nummer 2 zoekt de sociale gevolgen van de kolonisatie op.
Nummer 3 zoekt de godsdienstige of religieuze gevolgen op.
Nummer 4 zoekt de economische gevolgen op.
- C Ieder vertelt kort aan de anderen over wat hij/zij heeft gelezen en als antwoord heeft gevonden.
- D Jullie beantwoorden samen de vraag: Welk gevolg van de kolonisatie heeft, volgens jullie, de meeste invloed gehad op het dagelijkse leven van de Mexicaanse bevolking?

Als leerlingen het moeilijk vinden om de informatie te vinden of te verwoorden, kun je als docent ook eerst alle nummers 1 (en 2 en 3 en 4) bij elkaar zetten om te overleggen over hun antwoord. Ze praten dan eerst met de experts die hetzelfde bestudeerd hebben en gaan daarna pas in hun eigen puzzelgroep de informatie uitleggen aan leerlingen die andere informatie bestudeerd hebben.

Toepassingen

Deze werkvorm heeft verschillende toepassingsmogelijkheden. Ik noem er enkele.

1. De leerlingen krijgen ieder een deelvraag en in de puzzelgroep wordt vanuit de verschillende deelvragen een hoofdvraag beantwoord. Wanneer er in de gebruikte methode met hoofd- en deelvragen gewerkt wordt, kan dit gewoon met behulp van het eigen geschiedenisboek.
2. Ieder lid bestudeert een aantal bronnen vanuit een onderzoeksvraag of stelling. In de puzzelgroep komen dus de verschillende bronnen bij elkaar en wordt de vraag vanuit alle bronnen beantwoord. Zie bijvoorbeeld de opdracht over *Robert Owen* op de Ivlossite. Leerlingen beantwoorden de vraag: Was Robert Owen een weldoener of een slimme kapitalist? Ieder groeps-lid bestudeert een deel van de beschikbare bronnen. Deze opdracht en de bronnen zijn te vinden onder lesmateriaal/ tweede fase op <http://www2.ivlos.uu.nl/geschiedenis>
3. De experts bestuderen een film, muziekstuk of een roman vanuit verschillende invalshoeken. In de puzzelgroep komen alle invalshoeken bij elkaar. Bijvoorbeeld de roman *Wilde Zwanen* van Jung Chang. Deze roman gaat over drie generaties vrouwen in China. Een leerling bestudeert aan de hand van fragmenten de oma, een tweede leerling de moeder en een derde leerling de dochter. Vervolgens moeten ze

samen de verschillen en overeenkomsten tussen de generaties op een rijtje zetten.

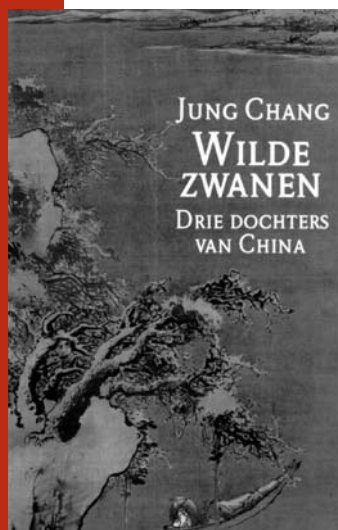
In de docentenhandleiding bij *Sfinx* tweede fase kun je aanwijzingen vinden voor

het selecteren van fragmenten uit deze roman.

4. In de puzzelgroep verwoorden de experts het standpunt van een aan hen toegewezen stroming, partij of persoon. De experts vertegenwoordigen een stroming, persoon, politieke partij of land. Ze bestuderen grondig wat of wie zij vertegenwoordigen aan de hand van de methode. De docent kan bronnen erbij leveren, of de leerlingen kunnen zelf aanvullende informatie zoeken. Op deze manier kun je ook een conflict of onderhandeling naspelen.
5. Bij een excursie naar bijvoorbeeld een museum zijn meerdere objecten te bezichtigen. Die objecten kun je verdelen. Later wisselen de experts met elkaar uit wat ze gezien hebben.
6. Als er samengewerkt wordt met meerdere vakken, kun je verschillende invalshoeken of rollen verdelen over de leerlingen. Bijvoorbeeld: in een gemeente heerst een huizentekort. Er moet dringend gebouwd worden. Maar zodra men de grond bouwrijp gaat maken, blijken er op die plek resten van een oude nederzetting te zijn. Je kunt dan rollen verdelen. Een leerling kijkt naar de historische waarde, een andere kijkt vanuit de Ruimtelijke Ordening, weer een ander vanuit economische belangen en een vierde naar de politieke en sociale gevolgen. Samen moeten de experts tot een besluit komen. Een concreet voorbeeld vormt de webquest over Den Bosch die in *Kleio-1* van deze jaargang is besproken. Hierin is sprake van een adviesgroep met vier leden, de historicus, een restaurateur, een stedenbouwkundige en een horecaondernemer. Elk van de vier leden moet op eigen terrein de argumenten afwegen.

Praktijktips

Ten slotte nog wat tips voor de praktijk. Het is belangrijk dat de docent deze werkvorm goed voorbereidt en organiseert. Dat houdt in: de leerlingen indelen, taken geven en zorgen dat iede-

Deskundigen: historicus, horecaondernemer, stedenbouwkundige en restaurateur uit de webquest over Den Bosch.

re leerling een expert kan worden. Ook moet de docent bepalen waar en wanneer de informatie verwerkt wordt. Doen leerlingen dat thuis of in de klas? Het aantal groepsleden hangt af van de omvang van de opdracht. Ik werk zelf het liefste met groepen van drie. Dan is de betrokkenheid groot en de communicatie direct.

De instructie moet heel duidelijk zijn. Deze moet mondeling gegeven worden, maar daarnaast ook digitaal of op sheet, op papier of op het bord. De uiteindelijke opdracht moet recht doen aan de bestudeerde informatie.

Er moet een duidelijk eindproduct of een eindpresentatie zijn waaraan alle leden bijdragen en die in korte tijd aan de rest van de klas zichtbaar te maken is. Mogelijke manieren zijn:

- Een kort groepsverslag. De docent kan dit globaal nalezen en er de volgende les klassikaal op terugkomen.
- De docent verzoekt de leerlingen om een conclusie te formuleren of een advies te geven, een gouden tip of een goed voorbeeld.
- Via genummerde hoofden – bijvoorbeeld alle nummers 3 in een puzzelgroepje moeten mondeling verslag doen.
- Leerlingen elkaar feedback laten geven. De groepjes worden na de puzzelfase door elkaar gegooid en bekijken of beoordelen elkaars antwoorden.
- In het plenaire gedeelte kan de docent twee groepjes vragen naar de uitkomst, en verder alleen informeren bij de groepen wat ze moeilijk vonden.
- Men kan een poster laten maken en die ophangen in de klas.

Ten slotte

Ik hoop dat ik met de voorbeelden, toepassingen en tips in dit artikel heb laten zien dat de werkvorm experts goed toe te passen is in de

geschiedenisles en de moeite waard om uit te proberen. Als de werkvorm goed voorbereid en geïnstrueerd wordt, is goed duidelijk te maken dat leerlingen elkaar nodig hebben. Verder is er door het verdelen van de informatie, vragen of bronnen tijdwinst te behalen en is de werkvorm toe te passen op elke methode of op andere informatie die leerlingen moeten verwerken.

Literatuur

S. Ebbens, S. Ettehoven en J. van Rooijen, *Samenwerkend leren, praktijkboek* (Groningen: 1997)

S.O. Ebbens, S. Ettehoven, *Effectief leren. Basisboek* (Groningen: 2005)

Hugo Luyten, 'Wat moet er nu weer? De webquest als bastion in de erfgoed-educatie', in: *Kleio*, jrg 47 (2006), nr. 1

J. Haenen en A. Haitink (uitg.), *Teamleren op school en in de klas* (Leiden: 1998)

H. Tuithof, 'Vruchtbare samenwerking of theekransjes?', in: *Kleio*, jrg. 42 (2001), nr.4.

M. Zewald, H. Tuithof e.a. 'Werken aan geschiedenis' in: *Sfinx voor de tweede fase* (ThiemeMeulenhoff, Zutphen 2003)

Door de 'experts' over hun puzzelstukje te laten vertellen wordt de cartoon duidelijk.

Ook voor vmbo

De hierna volgende opdracht en bijbehorende tekst over historische vragen is gemaakt door Marcel Heilig, docent geschiedenis aan het Herbert Vissers College te Nieuw Vennep.

Een van de exameneisen voor het examen Vmbo-t is dat leerlingen drie soorten historische vragen herkennen en ook kunnen formuleren. Het gaat om beschrijvende, verklarende en waarderende historische vragen. In deze opdracht is de expert-vorm toegepast op de vaardigheid herkennen en kunnen formuleren van historische vragen.

Materiaal:

Een leertekst om mee te oefenen (dit kan elke informatieve tekst zijn, bijvoorbeeld een paragraaf uit de methode of een artikel uit de krant). Vellen met de opdracht.

Vellen met theorie over de historische vragen (zie hierna).

Tijdsduur:

20 minuten voor de hele opdracht.

Werkwijze:

Maak groepen van drie leerlingen.

Een groep heeft een groepsleider die zorgt dat iedereen zijn aandeel levert en de tijd bewaakt; een notulist die de resultaten opschrijft; en een woordvoerder die zo nodig de docent inschakelt en de resultaten meedeelt aan de klas.

Verdeel de historische vragen onder de groepsleden. Ieder groepslid bestudeert de theorie over één soort historisch vraag.

Vervolgens legt elk groepslid uit hoe je zijn of haar soort historische vraag kunt herkennen. De hele groep probeert dan met behulp van de leertekst een aantal van deze historische vragen te formuleren. Deze worden door de notulist opgeschreven.

Afronding klassikaal:

De docent vraagt de groepen om voorbeelden van de historisch vragen die ze verzonden hebben. Dit kan gebeuren door gericht te vragen om een beschrijvende, waarderende of een verklarende vraag, maar ook door een willekeurige vraag voor te laten lezen en een klasgenoot te vragen wat voor soort vraag het was.

Soorten historische vragen maken

Jullie moeten op je eindexamen historisch vragen kunnen maken. Dat staat omschreven in de exameneisen.

‘De kandidaat kan: verschillende typen historische vragen herkennen en zo zelfstandig mogelijk formuleren.

In dat verband kan hij/zij onderscheid maken in beschrijvende, verklarende en waarderende vragen.’

Jullie gaan zelf onderzoeken hoe de verschillende soorten historische vragen te herkennen zijn en proberen er zelf ook een aantal te formuleren.

Wat is het verschil tussen deze drie soorten vragen?

1. **Beschrijvende vragen:**
in deze vragen wordt naar feiten gevraagd.
Ze beginnen vaak met woorden als: Wat, wie, welke, wanneer, waar, hoe?

Voorbeelden:

Wat is de naam van de Duitse Bondskanselier die de ‘Ostpolitiek’ begon? (antwoord: Willy Brandt)
Hoe heten wetten die het leven en werk van mensen verbeteren? (antwoord: sociale wetten)
Wanneer brak in de Verenigde Staten een economische crisis uit? (antwoord: 1929)

Je ziet, het antwoord op de vragen is steeds een feit. Er wordt naar feiten gevraagd.

2. **Verklarende vragen:**
er wordt gevraagd naar verbanden, redenen, oorzaken, gevolgen. Het zijn vragen die iets verklaren. Deze vragen beginnen vaak met woorden als: waardoor, waarom, hoe kwam het dat...?

Voorbeelden:

Waarom werd in 1931 het nationaal crisiscomité opgericht? (mogelijk antwoord: omdat veel werkelozen in grote problemen zaten en die moesten geholpen worden).

Hoe kwam het dat Nederland in de jaren na 1960 een erg kritische bondgenoot van de VS werd? (mogelijk antwoord: omdat men atoombommen en de wapenwedloop steeds bedreigender vond en het niet eens was met de oorlog die de VS in Vietnam voerde).

Je ziet, het antwoord op dit soort vragen is een verklaring, een uitleg waarom.

3. **Waarderende vragen:**
het gaat over jouw of andermans mening over een bepaald probleem, wat vind je ergens van, je geeft dus een (waarde)oordeel; was iets goed of fout, juist of onjuist, voor welke interpretatie valt het meest te zeggen, wat is het kenmerkende ergens van?

Voorbeelden:

Was het leven in de Sovjetunie beter of slechter dan het leven in de VS? (het antwoord is een mening/oordeel met argumenten, bijvoorbeeld: Nee, het leven was slechter want er was geen democratie en persoonlijke vrijheid)

Vind je het goed dat er in Nederland een verzorgingsstaat is gekomen na de Tweede Wereldoorlog?

(het antwoord is een mening/oordeel met argumenten, bijvoorbeeld: Ja,

want ik vind dat iedereen recht op hulp van de overheid heeft als dat nodig is omdat je ziek, oud of werkloos bent)

Je ziet, het antwoord op dit soort vragen is een mening of een oordeel met argumenten of redenen voor die mening of dat oordeel.

Wie?

Waar?

Hoe?

Goed?

Waarom?

Fout?